

Doğru bilgi doğru kaynaktan alınır...

Celalzâde Salih Çelebi

TÂRÎH-İ SEFER-İ ZAFER-REHBER-İ ALAMAN

[Kanunî Sultan Süleyman'ın Alaman Seferi (1532)]

Neşre Hazırlayan

Yrd. Doç. Dr. Fatma KAYTAZ

ÇAMLICA

İstanbul 2016

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	V
ÖNSÖZ.....	VII
KISALTMALAR	X
GİRİŞ.....	XI
I. CELALZÂDE SALİH ÇELEBİ’NİN HAYATI VE ESERLERİ	XI
1. Hayatı	XI
2. Eserleri.....	XX
2.1. Tercüme Eserleri.....	XXI
2.1.1. Firûz Şâh Menâkıbı Tercümesi.....	XXI
2.1.2. Tercüme-i Cevâmi‘u’l-Hikâyât ve Levâmi‘u’r-Rivâyât...XXII	
2.1.3. Eş-Şüzûrû'z-Zehabiyye li-Kâti’i’l-Ahmediyye	XXIV
2.2. Telif Eserleri	XXIV
2.2.1. Mevâkıf Şerhi Hâşiyesi	XXIV
2.2.2. Hâşiye Alâ Şerhi'l-Miftâh.....	XXIV
2.2.3. Vikâye Şerhi Hâşiyesi	XXV
2.2.4. Islâhu'l-Îzâh Hâşiyesi.....	XXV
2.2.5. Tağyîrû’t-Tenkîh Ta‘likâtı.....	XXV
2.2.6. Leylâ vü Mecnûn.....	XXV
2.2.7. Dîvân	XXVI
2.2.8. Dürer-i Nesâyih ve Şerhi	XXVI
2.2.9. Münşeât	XXVII
2.2.10. Târîh-i Mısr-ı Cedîd.....	XXVII

2.2.11. Hadîkatü's-Selâtin	XXVIII
2.2.12. Târîh-i Sultan Süleyman	XXIX
2.2.13. Belgrad Fetihnâmesi	XXX
2.2.14. Rodos Fetihnâmesi	XXXI
2.2.15. Târîh-i Feth-i Budun	XXXI
2.2.16. Târîh-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman	XXXII
2.2.16.1. Nüshaları	XXXII
2.2.16.2. Kaynakları	XXXIX
2.2.16.3. Kaynak Değeri	XL
2.2.16.4. Tesirleri	XLII
2.2.16.5. Üzerinde Yapılan Çalışmalar	XLVI
II. CELALZÂDE SALİH ÇELEBİ'NİN ÜSLÛBU VE TARİHÇİLİĞİ. ...	XLVIII
III. METNİN TESİSİNDE İZLENEN YOL	L
METNİN FİHRİSTİ	LI
METİN	1
BİBLİYOGRAFYA	77
DİZİN	83
EKLER	87
TIPKIBASIM	91

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin olgunluk dönemini oluşturan Kanuni Sultan Süleyman devrinde fetih alanındaki gelişmelere paralel olarak çok sayıda tarihe dair eser meydana getirilmiştir. Bu asırda yazılan eserlerin önemli özelliklerinden birisi Celalzâde Mustafa Çelebi, Bostan Çelebi örneklerinde olduğu gibi yazarların bizzat yaşadıkları dönemi kaleme alıyor olmalarıdır. Bu bakımdan söz konusu eserler birinci elden kaynak değeri taşımakta ve dönemin tarihinin doğru bir şekilde tespiti açısından arşiv belgeleriyle birlikte en önemli başvuru malzemeleri olmaktadır. Özellikle Hüseyin Gazi Yurdaydın'ın çalışmaları sayesinde günümüzde Kanuni döneminine ait tarihî metinlerin büyük çoğunluğu bilinmekle birlikte yine de kütüphanelerde yazarı meçhul gözükken ya da katalog fişlerine yanlış kaydedilmiş incelenmeyi bekleyen çok sayıda eser mevcuttur. Bu çalışmaya konu olan Celalzâde Salih Çelebi'nin *Târîh-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman* isimli eseri de bunlardan birisidir. Celalzade'nin söz konusu eseri araştırmacılar tarafından bilinmekle birlikte üzerinde detaylı inceleme yapılmadığı için mahiyeti tam olarak anlaşılamamış ve Agâh Sırrı Levend'den kaynaklanan bir hata sonucunda Belgrad Fetihnâmesi olarak yanlış tanınmıştır. Aslında söz konusu eser Kanuni Sultan Süleyman'ın 938-939 / 1532 yılında gerçekleştirdiği Alaman seferi hakkındadır ve muhtemelen bu seferden kısa süre sonra kaleme alınmıştır. Yazar, on yedi alt başlık altında seferi kademe kademe ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Eser İbrahim Paşa idam edilmeden önce yazıldığı için onun bu seferdeki pozisyonu ve faaliyetleri açısından dönemin diğer kroniklerinde rastlanmayan detaylar sunmaktadır.

Salih Çelebi'nin Alaman seferi tarihçesi, yazarın *Târîh-i Sultan Süleyman* ya da *Süleymannâme* olarak bilinen ve hakkında çeşitli tartışmalar bulunan eseri hakkında da bir takım yeni tespitler yapılmasına sebep olmuştur. Bilindiği gibi bugüne kadar Yurdaydın'ın araştırmalarına dayanılarak yazarın söz konusu eserinin 926-935 / 1520-1528 yılları arasındaki hadiseleri ihtiva ettiği kabul edilmekteydi. Fakat bu çalışmanın konusu olan Alman seferi tarihçesi Ramazan 938 - Rebiülahir 939 / Nisan-Kasım 1532 arasında gerçekleş-

şen vakaları yani Alaman seferini anlatmaktadır. Celalzâde'nin eserinin önceki bölümlerini Safer 935 / Ekim 1528 tarihinde kaleme aldığı düşünülürse bu kısmın daha sonra meydana getirildiğinde tereddüt yoktur. Müverrihin, tarihçenin bu bölümünü önceki kısmın devamı düşüncesiyle mi yoksa ayrı bir eser olarak mı kaleme aldığını kesin olarak bilemiyoruz. Yazar, başta Kanuni'nin Rodos Belgrad, Budin ve Viyana seferleri hakkında özet mahiyette bilgi verir, sonrasında Alaman seferini anlatır ve ordunun İstanbul'a dönüşüyle kitabını bitirir. Bu bakımından çalışma müstakil bir eser özelliğine sahiptir. Fakat söz konusu tarihçe tıpkı önceki bölümlerde olduğu gibi "Bu dâstân" şeklinde başlayan başlıklar altında yazılarak aynı metodun takip edilmesi bakımından Kanuni dönemi tarihinin devamı niteliğini hissettirmektedir. Bu durum Salih Çelebi'nin Kanuni dönemi vakalarını yazmayı zannedildiği gibi 935/1528 yılında bırakmadığını, hadiseler geliştikçe tarihini kaleme almaya devam ettiğini göstermektedir. Diğer taraftan eserin bilinen kısımları 935/1528 yılına kadar geldiği, Alman seferi tarihçesinin de 938-39/1532 yılındaki seferi anlattığı göz önüne alındığında 936-937 / 1529-1531 yılları arası hadiselerin yani Viyana seferine dair kısımların eksik olduğu görülmektedir. Müverrih elimizdeki tarihçenin girişinde bu sefer hakkında özet mahiyetinde bilgi vermektedir. Şu ana kadar tespit edilememiş olsa da yazarın bu konuya dair bir eser kaleme almış olması ihtimal dâhilindedir. Hatta Celalzâde Salih'in fetih hareketleri devam ettiği müddetçe Kanuni'nin bundan sonraki seferleri ve fetihleri hakkında eserler kaleme almış olmasının da muhtemel olduğu söylenebilir. Yani eser 939/1532 yılında bitmeyerek bundan sonra da devam etmiş olabilir. Fakat bu durumlar yeni nüshalar ortaya çıkmadıkça şimdilik ihtimalden öteye gidememektedir. Şu anda kesin olarak bildiğimiz Celalzâde Salih'in Kanuni devri tarihini yazmayı zannedildiği gibi 935/1528 yılında bırakmadığı en az 939/1532 yılına kadar devam ettirdiğidir.

Elinizdeki çalışma giriş, metin, dizin ve tıpkıbasım olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde öncelikle yazarın hayatı ve eserleri, tezkire, biyografik kaynaklar ve müverrihin kendi eserlerine özellikle münşeâtında bulunan farklı bilgilere dayanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonrasında Salih Çelebi'nin tarih eseri; nüshaları, yazılış tarihi, verdiği farklı ve orijinal bilgiler ve dönemin diğer kaynakları ile ilişkisi bakımından değerlendirilmiştir. Daha sonra da eserin Kadızâde Mehmed nüshası esas

alınarak bilinen iki nüshasının karşılaştırmalı çeviri metnine yer verilmiş, metindeki şahıs, yer ve terimlerin dizini eklenmiştir. Son bölümde ise Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Kadızâde Mehmed Efendi Bölümü Nr. 557’de kayıtlı eserin renkli tıpkıbasımı ilave edilmiştir.

Bu çalışma sürecinde ilmî birikimlerinden, tavsiye ve tecrübelerinden istifade ettiğim saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Abdülkadir Özcan ve Prof. Dr. Feridun Emecen’e şükranlarımı sunarım. Yine çalışmalarım sırasında ilgi ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Erhan Afyoncu’ya teşekkür ederim. Kendisiyle tanışmak hayatımın en güzel bahtiyarlıklarından birisi olan ve çalışmayı satır satır kontrol ederek önemli katkılarda bulunan sayın hocam Doç. Dr. Müjgân Çakır’a minnettarım. Ayrıca eserde bulunan Arapça şiir ve kelâm-ı kibarların tercümesindeki katkılarından dolayı Doç. Dr. Vecih Uzunoğlu’na teşekkürü bir borç bilirim.

Sadece çalışmalarım değil, hayatım boyunca benden ilgilerini, desteklerini ve dualarını eksik etmeyen annem Fatma ve babam Halil İçerki’ye emeklerinin karşılığını hiçbir şekilde ödeyemeyeceğim bilinciyle teşekkür ediyorum. Ayrıca annem gibi her derdime ortak olan ve hayır dualarını daima üzerimde hissettiğim kayınvalideme şükranlarımı sunar, bir süre önce aramızdan ayrılan kayınpederim Ali Kaytaz’ı da sonsuz rahmet dilekleriyle burada anmak isterim. Akademik çalışmalarım sırasında beni her zaman destekleyen, özveriyle yardımcı olan eşime ve çalışmalarına kendince yardım etme çabasıyla çırpınan biricik kızım Betül’e en derin sevgilerimi sunarım.

Son olarak eserin basımını üstlenen ve basım aşamasında gereken ilgiyi ve titizliği gösteren Çamlıca İlim, Kültür ve Tarih Araştırmaları Merkezi yönetici ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Fatma Kaytaz
İstanbul 2016